

על נעלים
הרב מואיז נבון

העולם מלא שמיים *Earth's crammed with heaven*
 וכל סנה פשוט בוער באל; *And every common bush afire with God;*
 אבל רק מי שרואה, מוריד נעליו. *But only he who sees, takes off his shoes.*
 - 'Aurora Leigh' by Elizabeth Barrett Browning (1806–1861)

דברים כט: ד וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לֹא בָלוּ שְׁלֹמֹתֵיכֶם מֵעֲלֵיכֶם וְנִעְלַךְ לֹא בָלְתָה מֵעַל רַגְלְךָ:

ר' חיים קנייבסקי, טעמא דקרא –

"לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך", בשלמות כתיב לשון רבים ובנעל לי יחיד וי"ל דכאן רמז לסי' חסידים (סי' תנ"ד) **שלא ללבוש מנעלים של מת** (ועי' ברכות נ"ז ב') ולכן בגדים כשמת א' לבש אחר בגדו וכתב לי רבים אבל נעלים לא לבשו רק א'. וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

ספר חסידים (מרגליות) סימן תנד - מי שחייב [כסף] לאחרים לא ירבה בצדקות עד שיפרע, ולא יעשה אדם צדקה בדבר שיש בו סכנה לאחד ניתנו לו מנעלים של מת ורצה לתת אותם לעני אמרו לו "וואהבת לרעך כמוך" (ויקרא י"ט י"ח), אלא תמכרם לנכרי, שלא יבא לידי סכנה שום יהודי, ויתן המעות לעני.

~ נעילת הסנדל ~

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נו עמוד א [עם תרגום קל] - [רבן יוחנן בן זכאי] אמר [לאספסינוס]: שלמא עלך מלכא, שלמא עלך מלכא! א"ל: מיחייבת תרי קטלא, חדא, דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא! ותו, אי מלכא אנא, עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי? א"ל: דקאמרת לאו מלכא אנא, [עמוד ב] האמת היא שאתה כן מלכא, דאי לאו מלכא אתה, לא מימסרא ירושלים בידך, ...; ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא? בריוני יש בתוכנו ולא מניחים לנו לצאת. ... בינתיים הגיע עליו שליח מרומי, אמר ליה: קום, דמית ליה קיסר, והחליטו חשיבי דרומי להושיבך בראש [המדינה]. [אספסינוס] היה נועל אחד מנעליו, כשניסה לנעול את הנעל השני [רגלו] לא נכנסה, וכשניסה להוציא את רגלו הראשונה לא יצאה, אמר: מאי האי? אמר ליה [רבן יוחנן בן זכאי]: לא תצטער, שמועה טובה באה לך, דכתיב: שמועה טובה תדשן עצם. ...

קידושין דף מט עמוד א [עם חברותא] - אמר עולא: מחלוקת [שנחלקו חכמים ורבי שמעון במשנתנו אם בטעות לשבח הרי היא מקודשת, היינו דוקא] בשבח ממון, [וכגון שאמר לה: "על מנת שאני עני, ונמצא עשיר" -] אבל [כשהטעה] בשבח יוחסין, [שבח של חשיבות, וכגון: "על מנת שאני לוי" ונמצא כהן, דברי הכל - ואפילו לרבי שמעון - אינה מקודשת. מאי טעמא? [משום דלא ניחא לה שיהא הוא חשוב, כי הוא מתגאה עליה, וכמו שנהוג בפי הנשים למשול משל בזה]: "נעל גדולה מרגלי איני רוצה"]".

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכט עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם **ימכור אדם קורות ביתו** ויקח מנעלים לרגליו,

רש"י מסכת שבת דף קכט עמוד א

ויקח מנעלים - שאין לך ביזוי מן המהלך יחף בשוק.

דף על הדף שבת דף קכט עמוד א

וברש"י פסחים (ק"יב ע"א) פירש **שימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים** ע"כ. והמג"א (סי' ב' ס"ק ז') הביא זאת **להלכה** ע"ש [שימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו], ובחכמת שלמה להגר"ש קלוגר (או"ח סי' מ"ו) כתב, דלכן מברכים ברכת "שעשה לי כל צרכי" על המנעלים ע"ש.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד ב [עם חברותא]

כשנועל מנעליו, לומר: ברוך שעשה לי כל צרכי.

חברותא - הערות ברכות דף ס עמוד ב הערה

הגר"א ביאר, שמברך בלשון עבר על מה שהשליטו הקדוש ברוך הוא בתחילת הבריאה על הכל, עד כדי שנוטל בהמה ושוחטה, ומעורה עושה מנעל, ודורס עליו ברגליו, ודבר זה מרומז בכתוב [תהלים ח ז] **"כל שְׁתָּה תַחַת רַגְלֵי"** ...

Jacob Nacht, The Symbolism of the Shoe, JQR, p3:

The shoe denotes supreme **power and possession**. 'Den Pantoffel schwingen' ["swing the slipper"] is a well-known proverbial expression marking off the shoe as the **symbol of power**.

ילקוט שמעוני תורה פרשת וישב רמז קמב

"וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף" [בר' ל"ז: כ"ח] כל אחד ואחד מהם נטל שני כספים **לקנות מנעלים לרגליהם** שנאמר "על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים." (עמוס ב:ו).

דברים פרק כה

(ה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו ... (ז) ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ...
(ט) ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים **וחלצה נעלו מעל רגלו** וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה
לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו: (י) ונקרא שמו בישראל בית **חלוץ הנעל**: ס

רשב"ם (ט) וחלצה נעלו - לקנות ממנו ירושת אחיו המת כמו שמצינו בבעז.

רבינו בחיי דברים פרשת כי תצא פרק כה פסוק ט

וטעם החליצה, כי כל זמן שהיבם רוצה ליבם הנה הוא מקיים זרע לאחיו ונראה כאילו אחיו חי, וכשאינו מיבם ואינו מקיים זרע לאחיו נראה שאחיו מת וצריך הוא שיתאבל עליו, ולכך היבמה תחלוץ המנעל שהוא סימן אבלות כאילו מתאבל על אחיו המת.

• **אבלות:** שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבלות סימן שפב סעיף א
אבל אסור בנעילת הסנדל, ...

• **ט' באב:** שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב **סימן תקנ"ד** סעיף א
תשעה באב אסור ברחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה, ...

• **יוה"כ:** שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכפורים **סימן תרי"ד**
אסור לנעול סנדל

טור אורח חיים הלכות יום הכפורים סימן תרו

... איתא בפרק ט"ו מפרקי ר"א ראה סמאל שלא נמצא חטא בישראל ביום הכפורים ואומר: רבון העולם יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת מה מלאכי השרת יחיפי רגל אף ישראל יחיפי רגל ביה"כ ...

דרישה [פולין, 1555-1614] אורח חיים סימן תרו אות א

[א] אף ישראל יחיפי רגל וכו'. אף על פי שאינם יחפים לגמרי שהרי מותר להם להלך באנפלאות חוץ משל עור אפשר שרצה לומר שהם יחפים ומופשטים מהגשמיות כמלאך שהרי הפשיטו מנעליהם שבאו מהבהמות על שם שאינם רוצים להדבק עוד בבהמות ואסרו דוקא מנעלים לפי שעליהם עומד כל הגוף ועל דרך (שמות ג ה) "של נעליך מעל רגליך" וכן אין להם קפיצות גם כן רמז להתפשטות הגשמיות שאינם משוטטים אנה ואנה לילך אחר צרכיהם אלא עומדים מוכנים ומזומנים לעשות רצון קונם כמו מלאכים העומדים תמיד על משמרתם:

שמות פרק ג

(ה) ויאמר אל תקרב ה' של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא:

רמב"ן שמות פרשת שמות פרק ג פסוק ה

והסנה היה בראש ההר, והנה כולו קדוש ואסור בנעילת הסנדל, וכך אמרו בכל מקום שהשכינה נגלת אסור בנעילת הסנדל (שמו"ר ב יג), וכן ביהושע (יהושע ה טו), וכן הכהנים לא שמשו במקדש אלא יחפים:

MAN: I would like to offer that we wear not the shoes of the dead because it is a symbol of the departed one's loss of power and we wish not to be the ones acquiring that power from him, we wish not be seen as the one who has made a kinyan on his life – indeed it may even be an affront to the dead which, in a mystical way, can be seen as asking for trouble. Alternatively, my friend Robby Lampert suggests that taking the dead man's shoes could be seen as acquiring his status – i.e., dead.

תהלים פרק ח, ד-ח

(ד) כי אראה שמיך מעשי אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה:
(ה) מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו:
(ו) ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד וקדר תעטרהו:
(ז) ותמשילהו במעשי ידך כל שתי תחת רגליו: